

ECLIC, EDUCAȚIE PENTRU VALORI PRIN PROIECTE EUROPENE

Prof. Ana Maria Bușcă
Prof. Aurelia Câmpean
Liceul Teoretic Nicolae Bălcescu, Cluj - Napoca

Introducere

Lucrarea își propune să abordeze problema educației, a educației pentru valori din perspectiva experiențelor Liceului Teoretic „Nicolae Bălcescu” în cadrul proiectului Comenius "Literatura europeană pentru copii, creativitate și imaginație", integrate unor referințe, articole de cercetare, studii din Marea Britanie și România.

Performanța în educație

Vorbim mereu despre performanță în educație, despre excelență, despre un învățământ competitiv, despre necesitatea reformei în sistemul nostru educațional. Schimbările se țin lanț din 1989 încoace (schimbări de programe, introducerea manualelor alternative, schimbarea repetată a evaluărilor naționale). Suntem cu toții - elevi, profesori, părinți - martorii căutării frenetice a unei soluții care să producă o schimbare în sensul creșterii calității învățământului românesc.

Performanța la noi este încă percepută la nivelul rezultatelor la olimpiadele și concursurile școlare și la evaluările naționale. Chiar și evaluarea performanței profesorului a fost până nu demult legată de rezultatele obținute la olimpiadele și concursurile școlare. Există o serie de programe pentru tinerii capabili de performanță, dar pentru tinerii "obișnuiți" există fie prea puține, fie acestea sunt ignorate de profesorii care consideră încă performanța strict o problemă de rezultate școlare, rezultate la olimpiade și concursuri. Nu putem nega, o oarecare schimbare s-a produs, dar suntem încă departe de ceea ce se numește un sistem de învățământ modern și competitiv care să răspundă nevoilor societății cunoașterii.

De fapt ce așteptăm noi de la școală sau mai bine spus ce ar trebui să așteptăm? Să îi pregătească pe elevi să obțină note bune la examene? Să le formeze elevilor așa zisa cultură generală? Să îi pregătească pe elevi pentru integrarea în societate? Cum realizăm în practica de zi cu zi performanța dintr-o perspectiva mult citată "*Suntem ceea ce facem in mod repetat. Excelenta este, deci, doar o obișnuință.*" (Aristotel)

Primul pas pentru a clarifica acest aspect este, firesc, acela de a consulta Legea Educației Naționale (2011) care precizează ca ideal educațional „...dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, ... formarea personalității autonome ... asumarea unui sistem de valori care sunt necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală...pentru participarea cetățenească activă în societate, pentru incluziune socială și pentru angajare pe piața muncii...”

Următorul pas ar fi să confruntăm această aspirație cu realitatea concretă din școală, din clasă pentru a vedea cât de autonome, creative sunt personalitățile, elevii noștri, care este setul lor de valori, care sunt aspirațiile de împlinire personală, ce imagine au despre societatea în care doresc să se integreze. Cum contribuie școala, *ca serviciu public*, la atingerea acestei finalități, cât de bine sunt pregătiți profesorii să facă față acestei cerințe? Este aceasta o aspirație pe care o cunoaște și o susține familia? Ce alți factori influențează formarea personalității și cine dirijează acest concert? Și, mai ales, dacă atingerea acestei

finalității este posibilă, de unde știm că este atinsă și ce semnificație are acest lucru în activitatea cadrelor didactice?

Evident, răspunsurile le putem găsi cu relativă ușurință în literatura de specialitate, în studierea altor modele educaționale, a unor exemple care funcționează pe alte paradigme. Sistemul englez, cunoscut de noi prin participarea la o activitate de job shadowing și o reuniune de proiect la Bourne Community College, Marea Britanie, în cadrul programului Comenius amintit, a identificat un set de abilități cheie pentru învățare, pentru carieră și pentru viața personală precum și abilități care țin de comunicare, tehnologia informației, munca în echipă, rezolvarea problemelor. Toate acestea se regăsesc și la noi în formularea competențelor cheie europene, dar structurează total diferit prioritățile școlii engleze, evaluarea elevilor, managementul organizației școlare, comunicarea cu familia, etc.

Un alt exemplu. Nu cu mult timp în urmă au apărut la televizor un diplomat olandez împreună cu soția sa, ambii aflându-se în vizită în România. Doamna, profesoară de limba franceză, a fost întrebată de către reporterii cum este să predai franceza elevilor olandezi. Doamna a răspuns că principala ei preocupare nu este predarea limbii franceze ci transmiterea unor valori precum: responsabilitatea, răspunderea, simțul civic, valori pe care le transmite și familiei sale.

Observăm deci că la nivel teoretic și conceptual sistemul românesc este în actualitate, ca mentalitate și practică lucrurile stau diferit.

Multă teorie la școală

Un elev român petrece în școală în medie șase ore pe zi. Pregătirea lecțiilor pentru a doua zi mai durează încă cel puțin două ore. Accentul este pe predarea de conținuturi mai degrabă decât pe formarea de competențe, pe teorie și informație și mai puțin pe partea practică și pe educație. Profesorul predă mult, programele sunt încărcate la majoritatea materiilor, evaluarea este un scop în sine - învățăm pentru examen – nu ceva ce urmează firesc unei secvențe de învățare.

Cercetătorii spun că la școală ar trebui să pregătim elevii să facă față la ceea ce vor învăța mai târziu – ceea ce elevii știu când termină școala este mai puțin important decât ceea ce urmează să învețe ei mai târziu. Aceasta este schimbarea fundamentală pe care trebuie să o recunoaștem și să o înțelegem cu toții. Se spune că analfabeții secolului 21 nu vor fi cei care nu știu să scrie și să citească ci cei care nu știu să învețe.

Învățarea, procesele de predare învățare trebuie să faciliteze dezvoltarea și structurarea cunoașterii individuale, a personalității. A învăța să înveți este la fel de important ca a ști, învățarea se transformă în fapt social, include componente noi cum ar fi învățarea relației cu alții, învățarea comportamentelor sociale, mai mult chiar, învățarea vieții sociale. Schimbările necesare în plan didactic sunt susținute normativ dar greu de realizat. Astfel, trecerea de la construirea cunoașterii pe baza acțiunii individuale la construirea cunoașterii fondată pe interacțiunea cu ceilalți cere ca învățarea să fie interactivă, prin cooperare. Procesele de grup, cooperarea sunt mai benefice pentru învățare decât competiția. Combinarea competențelor individuale este mai benefică decât suma lor.

Educația în școală

În *Bilanțul Evoluției Educației și Formării Profesionale 1990-2008* (2008) se afirmă **“România este cunoscută cu un trist record în privința lipsei de educație socială și civică. Sunt deja cunoscute reacțiile mediului internațional la adresa modului în care se comportă unii români plecați la lucru în alte țări.....”**

Nu încape nici o îndoială, viața în ultimii 20 de ani a devenit mai competitivă și mai stresantă pentru fiecare dintre noi, fapt la care se adaugă și o percepție greșită a democrației în societatea românească. Cu toate acestea, facem cu toții parte dintr-o societate în care ar trebui să existe un cod de comportament comun, niște standarde minime pe care să le respectăm cu toții. Ce putem face în lipsa acestora, sau, mai bine spus, poate fi societatea schimbată prin educație? Cum recunoaștem în școală comportamentele care conduc la tristul record menționat mai sus?

În primul rând, un comportament care ne pune pe gânduri la noi este absenteismul. Absenteismul în școlile românești a devenit un fenomen în creștere. Dacă analizăm cu atenție statisticile, constatăm că multe dintre absențe sunt motivate și apar în perioadele când elevii sunt suprasolicitați cu evaluările sumative. Care este valoarea socială promovată de școală și familie? Responsabilitatea față de frecventarea școlii și participarea la ore sau nota ca scop în sine?

În al doilea rând, competiția excesivă, adânc înrădăcinată, exercită o presiune care denaturează scopul și obiectivele unei discipline de studiu. Evaluarea este privită din perspectiva notei, a clasamentului. Atingerea nivelului prevăzut de programă nu mai intră în discuție.

Toate acestea creează aspirații false și o imagine de sine falsă, în funcție de nota obținută. Tinerii ajung să aibă pretenții pentru situații și poziții care nu li se potrivesc, nu își mai pun problema de ce sunt capabili ei de fapt sau ce competențe au în realitate. De aici se naște răsturnarea de ierarhii și de valori în societatea noastră.

Posibile soluții: îmbunătățirea climatului în școală, umanizarea predării, anunțarea criteriilor de evaluare, evaluarea folosind metode și instrumente variate, introducerea și respectarea fermă a unui regulament al disciplinei de studiu, descurajarea goanei după note mari, folosirea altor metode de creștere a încrederii și a stimei de sine, promovarea cooperării, valorizarea participării la munca în echipă, folosirea cadrului de suport educațional cu părinții și a consiliului clasei pentru a scoate în evidență calitățile elevului, pentru a-i încuraja dezvoltarea pe calitățile și înclinațiile personale, schimburi în proiecte europene.

Cauze ale carențelor în educație

Modelele

Adulții, de la profesori la oamenii de pe stradă, nu constituie întotdeauna modele pentru elevi. S-a dovedit că lucrurile stau mai bine în școlile în care profesorii constituie modele de comportament pentru elevi, unde în loc să se țipe la elevi și să li se dea ordine, are loc un dialog în care elevul are dreptul să își exprime punctul de vedere, i se explică calm de ce trebuie să facă un anumit lucru. Dacă li se vorbește în mod agresiv cu siguranță că la fel se vor adresa și ei colegilor dacă se află pe o poziție superioară. Tratându-i pe elevi ca pe niște persoane inteligente și păstrându-ne calmul în orice situație, avem șanse mai mari de a le insufla noțiuni precum respectul, curtoazia, bunele maniere. Depinde de fiecare dintre noi.

Societatea

Societatea cu atât mai puțin oferă modele de comportament tinerilor. Ce aspecte vede copilul după ce pleacă de la școală? O serie de aspecte negative. Oameni înghesuindu-se în mijloacele de transport, scuipe pe jos, înjurând, distrugând, vandalizând, și nimeni sau foarte puțini oameni care reacționează.

Problema reformelor în educație este o problemă cu care se confruntă și alte țări. Școala care intră în competiție cu influențele massmedia, internetul, a devenit din ce în ce mai puțin atractivă și acest lucru îi preocupă pe teoreticieni, pe practicieni și pe factorii de decizie. John Holt (1923-1985) profesor și teoretician american, critic înverșunat al sistemului de învățământ formal, a scris o serie de cărți, eseuri și articole despre reforma în școli. Citatul de mai jos (Peter S. Gardner, *New Directions*, 2005) este un fragment dintr-un eseu despre riscurile educației formale, eseu publicat prima dată înainte de 1970. Afirmările sale, deși controversate, merită reflecția noastră; de aceea în concluzie, am ales această imagine a școlii, și vă lăsăm să decideți dumneavoastră dacă ea este una de actualitate sau nu...

„Orice copil în prima zi de școală este mai deștept, mai curios, mai puțin temător de ceea ce nu știe, mai priceput în a descoperi lucruri noi, mai încrezător, mai creativ și mai independent decât va fi pe tot parcursul anilor de școală sau chiar a vieții... Intră în clasă, este așezat în bancă și ce află? Multe. “Vii la școală ca să înveți”, îi spunem, ca și când până atunci el nu ar fi învățat nimic, ca și când aici, la școală se învață și, acolo, afară se trăiește și nu există nici o legătură între cele două...”

Treptat, va învăța că nu este bun de nimic, că nu este demn de încredere, este potrivit doar să primească ordine, este o coală albă pe care alții scriu. Și afirmăm sus și tare în școală că elevul merită respectat, că trebuie să răspundem nevoilor lui și altele și altele. Dar prin tot ceea ce facem, mesajul transmis copilului este “Experiența ta, îngrijorările tale, curiozitățile tale, nevoile tale, ceea ce știi, ceea ce-ți place sau nu, punctele tale tari și slăbiciunile tale – toate acestea nu au nici cea mai mică importanță. Singurul lucru care contează este ceea ce știm noi, ceea ce credem noi că e important, ceea ce noi vrem ca tu să faci, să crezi și să fii”. Copilul învață să nu mai pună atâtea întrebări – profesorul nu este acolo pentru a-i satisface lui curiozitatea. După ce învață să își ascundă curiozitatea, ajunge mai târziu să îi fie rușine de ea. Și fiindcă nu i se dă șansa să afle cine este persoana lui – și să o dezvolte – ajunge să accepte evaluarea pe care i-o fac adulții.

Mai află multe alte lucruri în școală. Află că a greși, a fi nesigur este o crimă. Răspunsuri Corecte, asta vrea școala, și elevul învață nenumărate strategii pentru a-i da impresia profesorului că știe de fapt totul. Înainte de a merge la școală, lucra singur, ore în șir, fără să se gândească la recompense, încercând să descopere sensul lucrurilor. La școală învață cum să nu lucreze când profesorul nu îl vede, cum să îi dea impresia că lucrează când de fapt nu lucrează. Învață că în viață nu faci nimic dacă nu ești mituit, terorizat sau păcălit, că nu merită să faci nimic doar de dragul de a face ceva, și, dacă merită, nu poate fi făcut la școală...”

Și totuși...

Numeroase sunt posibilitățile pe care școala le poate găsi pentru a propune și realiza o dezvoltare personală a elevilor care să permită o modelare axiologică cu repercursiuni pozitive pe termen lung, știut fiind că educația valorică este un proces complex și de durată. Astfel ofertele de colaborare și parteneriate cu organizații din societatea civilă, participarea la proiecte oferă resurse specializate pentru a include dimensiuni ale educației pentru valori, educației civice, educației pentru sănătate, ecologice exersate din perspective acționale pe care școala nu le poate întotdeauna oferi. Amintim câteva dintre acestea, mult apreciate de elevi: clubul Impact (Fundația Noi Orizonturi), proiectele Youth Bank (Fundația Comunitară Cluj), AIESEC, colaborările cu OSM, activitățile Junior Achievement. Propunem o exemplificare pentru preocuparea de a face educație pentru valori, prin prezentarea unuia dintre produsele finale ale proiectului european Comenius, coordonat de Liceul Teoretic Nicolae Bălcescu și anume pagina de internet a proiectului. Proiectul ECLIC (Literatură europeană pentru copii,

creativitate și imaginație) are ca parteneri școli din Marea Britanie, Olanda, România, Școala Pelaghia Roșu, Mărișel. Scopul proiectului este acela de a promova valorile identității naționale prin lecturile din literatura pentru copii, și pe cele ale diversității culturale prin aceeași modalitate. Ilustrarea amintită, produsul final, web-situl proiectului, <http://www.europeanstoryexpress.eu/> reprezintă o sinteză a proiectului cu largi posibilități de exploatare.

Bibliografie

Bilanțul Evoluției Educației și Formării Profesionale 1990-2008, 2008, Disponibil la <http://educer.eu/documente/bilant.pdf> , [Accesat 28 ianuarie 2011]

Cerghit, Ioan, 2008. *Sisteme de instruire alternative și complementare*, Iași, România, Polirom

Drăgănescu, Mihai *Societatea informațională și a cunoașterii*, 2009, Disponibil la http://www.acad.ro/pro_pri/doc/st_a01a.doc [Accesat 10 februarie 2011]

Gardner, S. Peter, 2005. *New Directions*, New York, Statele Unite ale Americii, Cambridge University Press

Legea Educației Naționale – , 2011, Disponibil <http://www.edu.ro/index.php/articles/c21>, [Accesat 9 februarie 2011]